

a mogli bismo i kod svake mise reći »drugu propovijed«. Tko će to izdavati, neka odrede mjerodavni. Moglo bi se to činiti iz jednoga centra, za čitavo hrvatsko jezično područje, u režiji Biskupskih konferencija, ali i iz dijecezanskih ili regionalnih centara, za uže područje (dijeceze ili crkvene pokrajine), u režiji jednoga Ordinarijata. Ili, još najbolje, i jedno i drugo.

U RUKAMA KOMPETENTNIH

Uostalom, sve su to samo »ideje«. Ne moraju biti ni dobre. Ispunile bi svoju svrhu, i ako nekoga drugoga ponukaju, da izade s boljima. Samo, problem je propovijedanja tu, i valja ga, s u s t a v n o, rješavati.

A nitko od nas ne želi biti kontestator. Što god od nas budu zahtijevale zakonite crkvene vlasti, činit ćemo. Činimo to i sada, Držimo »homilije« kod svih misa za puk. I — pomalo se njima patimo. Patimo sebe, a patimo, možda, i vjernike. Situacija je, s te strane, sve prije nego idealna. Meni se, barem, tako čini.

Dr Čedomil ČEKADA

KONCILSKA PROPOVIJED

Kad se Sveti Otac 15. svibnja 1970. pred Vijećem biskupske sinode s bolnim čuđenjem potužio na prigovor u štampi sa strane kardinala Suenensa kako on — Sveti Otac ne postupa prema koncilu, tad je među ostalim istakao: — Ovaj glas, kako se čini, htio bi se predstaviti kao glas Koncila. (Doc. cath. 1564. str. 517 s). Sveti je Otac, drugim riječima, ustvrdio da kardinal želi govoriti kao u ime Koncila, a ipak ne prema Koncilu, nego protiv Koncila.

Ako to može vrijediti za takvu najvišu osobu, koliko to više vrijedi za različite teologe i teološičice koji s daleko većom drskošću izlaze u ime Koncila i govore: Koncil traži ovo, Koncil traži ono. A sva su ta njihova tvrđenja daleko od Koncila i od njegovih misli. Danas je već ušlo u modu da svatko kroji Koncil prema svome ukusu i svojim željama. Odnosno, Koncil je za pojedince svaka riječ koju je ma tko na Koncilu izrekao, pa bila ne znam koliko protivna samoj katoličkoj istini.

Koncil je dragocjeni dar Duha Svetoga Crkvi. Ali Koncil je ono i samo ono što je Duh Sveti po Ocima i po potvrđi Svetog Oca konačno odredio i propisao na koncilu. Koncil nisu rasprave, nego odredbe koncila. To je djelo Duha Svetoga.

Ako dakle netko želi govoriti u ime Koncila, mora svoj govor nasloniti i izvući iz riječi konačnih odredaba i uredaba Koncila, iz koncilskih dokumenata, potvrđenih od Svetoga Oca.

Ako se ne može govoriti u ime Koncila bez izravnog pozivanja na koncilske dokumente, još se manje može bez tog pozivanja govoriti o nekom duhu Koncila, o nekim smjernicama Koncila. Kad je kardinal Garrone predstavljao štampi *Ratio fundamentalis* za sjemeništa, rekao je i ovo: Danas za mnoge pozivati se na Koncil znači dati si pravo da ga ignoriraju: duh bi se Koncila sastojao u tome da se zaniječe sadašnji Koncil u ime nekog hipotetskog trećeg ili četvrtog Vatikanskog koncila (*Doc. cath.* 1563. str. 486). Dotle dakle ide tako zvani duh Koncila.

Prema tome, ako tko želi govoriti bilo u ime Koncila, bilo u duhu i smjernicama Koncila, bezuvjetno je potrebno da točno naznači mjesto i riječi Koncila na koje se poziva. Inače nećemo imati II Vatikanski koncil, koncil Duha Svetoga, nego maštovni koncil, stvoren fantazijama svih zvanih i nezvanih u Crkvi. Mjesto svjetla Koncila prodavat ćemo svijetu magle svojih maštanja.

Što vrijedi općenito, vrijedi i za jedno goruće pitanje našeg dušobrižništva, naše svećeničke službe, a to je služba naviještanja Evanđelja, a napose propovjedništva.

Danas se na veliko govori o koncilskom propovijedanju, o koncilskoj propovijedi da bi sve propovijedi prije Koncila bile zastarjele. Stvaraju se teorije o tom koncilskom propovijedanju i propovijedi i te se teorije nameću kao Sveto pismo koje bismo morali apsolutnom vjerom vjerovati.

No kod svih tih teorija i tvrdnja ponavlja se ista slabost koja je gore općenito iznesena. Svi ti vjesnici nove koncilske propovijedi stvaraju svoj Koncil, a ne oslanjaju se na II Vatikanski koncil. Oni govore o koncilskoj propovijedi, a da se ne obaziru na odredbe Koncila.

Bit će zato korisno da iz riječi samoga Koncila bacim barem malo svjetla na to pitanje koncilske propovijedi. Nije mi nakana da iscrpim to pitanje, nego više da potaknem druge da to pitanje izbliza pogledaju, ili barem da iz da-

ljine o njemu s visoka ne govore. Ovdje se želim osvrnuti samo na dva pitanja koja se postavljaju obzirom na koncilsku propovijed.

1. Prvo nam se pitanje postavlja: Da li Koncil svodi sve propovijedanje i svu propovijed na liturgijsku homiliju?

Tako bi se naime činilo prema pisanju i govoru onih koji danas vole govoriti o koncilskoj propovijedi. No ako samo i zavirimo u koncilske spise, bit će nam jasno da je to posve krivo. Tako dogmatska konstitucija o Objavi Dei Verbum n. 24. lijepo i jasno kaže:

Iz iste riječi Pisma crpe zdravu hranu i sveto se osvježuje i služba riječi, to jest pastoralna propovijed, kateheza i svaka kršćanska obuka, u kojoj liturgijska homilija treba da zauzme izuzetno mjesto.

Na prvi je pogled jasno da Koncil daje liturgijskoj homiliji izuzetno, izvanredno mjesto u službi riječi, a to znači propovijedanju, vjeronauku i uopće vjerskoj pouci. Ali ako liturgijska homilija ima izuzetno mjesto među drugima znači da ima i drugog propovijedanja i pouke, koja imaju neko niže mjesto, ali ipak mjesto u službi riječi. Potpuno je dakle promašeno prema Koncilu svoditi svećeničko propovijedanje na samu liturgijsku homiliju.

A to izlazi i iz riječi Koncila kojima govori o biskupskoj i svećeničkoj službi u Dekretima o pastirskoj službi biskupa o službi i životu svećenika.

Tako u 12. n. Dekreta Christus Dominus stoji doslovce:

Izvršavajući svoju zadaću naučavanja treba da ljudima navješćuju Kristovo Evanđelje — to je jedna od prvotnih zadaća biskupske službe. U sili Duha oni treba da pozivaju ljude k vjeri ili da ih utvrđuju u živoj vjeri. Neka im izlažu čitav misterij Krista...

Iz toga izlazi da se služba propovijedanja ili navješćivanja Kristova Evanđelja nikako ne može ograničiti na samu liturgijsku homiliju. Liturgijska je homilija kao dio službe kršćanske zajednice u prvom redu usmjerena na tu zajednicu, a to može biti samo utvrđivanje u vjeri te zajednice. Ona zato nije poziv k vjeri nevjernicima, nego pretpostavlja vjeru koja se skupila kod Otajstva vjere.

Najljepši primjer nalazimo kod svetoga Pavla. Kad je došao Pavao u židovsku sinagogu, on se uključio u bogoslužje riječi sinagoge, pa je na temelju Biblije navjestio Krista. Ali kad je došao na areopag, mislim da mu nije bilo ni na kraj pameti da uzme Bibliju u ruke pa da na temelju Biblije

sakupljenim poganima govori o Kristu. Kad se dakle Pavao obraćao k poganima bilo u Ateni bilo u Listri, nije on držao liturgijsku homiliju, nego sasvim drukčiji način govora i propovijedi.

Tako isto i biskupsko naučavanje koje je usmjereno ne samo na utvrđivanje u vjeri kršćanske zajednice nego i na poziv k vjeri nevjernicima ne može ostati ograničeno na bogoslužbenu homiliju. Ono mora dobiti širi domet koji će dostići i one izvan kršćanske zajednice. Na taj način biskup ne bi izvršio svoju prvenstvenu dužnost naučavanja kad bi ostao samo kod liturgijske homilije.

No ono što vrijedi za biskupa, vrijedi analogno i za svećenike, kako to izričito stoji u 27. bilježnici Dekreta Presbyterorum Ordinis. Svećenici i onako, kao i biskupi, imaju prvenstveni zadatak, kako to kaže spomenuti Dekret n. 4. da svima naviještaju Božje Evanđelje. Njihovom se spasonom riječi pobuđuje vjera u srcu onih koji ne vjeruju, a u srcu vjernika hrani. I oni su dakle određeni ne samo za liturgijsku homiliju, nego za to da svima dijele istinu Evanđelja, kako kaže isti Dekret. To čine već samim svojim primjernim životom. Već je to dakle jedna vrst propovijedi. A to čine i time da onima koji ne vjeruju — koji dakle i nisu kršćanska zajednica okupljena kod svete liturgije — otvorenim propovijedanjem navješćuju otajstvo Krista, bilo da nastoje probleme svoga vremena tumačiti u Kristovu svjetlu.

Tako se služba riječi — kaže dalje Dekret — vrši na različite načine, prema različitim potrebama slušatelja i prema raznolikim darovima propovjednika. Ovdje Dekret posebno nabraja te različite načine: Ljudi se u nekršćanskim zemljama ili zajednicama privode k vjeri i ka sakramentima spasenja navješćanjem Evanđelja, a u samoj kršćanskoj zajednici — napose kad se radi o onima za koje izgleda da malo razumiju i vjeruju ono što vrše — propovijedanje riječi potrebno je za samo dijeljenje sakramenta, jer su to sakramenti vjere, koja se iz riječi rađa i nje se hrani. To napose vrijedi za liturgiju riječi u služenju mise, u kojem se neodvojivo sjedinjuju navješćanje Gospodinove smrti u uskusuća, odgovor puka koji sluša i sama žrtva.

Tu se dakle opet spominje liturgijska homilija samo kao jedan primjer propovijedanja u službi svećenika.

Suziti dakle i ograničiti propovijedanje i propovijed, a to znači učiteljsku službu svećenika na samu liturgijsku ho-

miliju znači potpuno nepoznavanje Koncila. Znači i protiviti se nauci Koncila. Prema Koncilu propovijedanje je i propovijed nešto daleko šire od liturgijske homilije — i ako ta homilija zauzima izuzetno mjesto u tom propovijedanju.

2. A kad se radi o samoj liturgijskoj homiliji, opet se postavlja pitanje: **Da li se može ta homilija svesti na samu egzegezu — tumačenje svetopisamskih čitanja?**

To je naime drugo rašireno mišljenje o »koncilskoj« propovijedi.

O tome nema sumnje da kao što čitavo propovijedanje, tako i liturgijska homilija mora crpsti zdravu hranu i sveto se osvježivati iz riječi Pisma, — kako smo to rekli iz Dekreta Verbum Dei. I onako svećenici moraju naučavati ne svoju mudrost nego riječ Božju, kako to kaže Dekret Presb. Ord. n. 4. Sveto je Pismo prvi izvor svake prave propovijedi. To je načelo ne samo Koncila nego same biti katoličke propovijedi kao riječi Božje.

Ali je drugo pitanje da li se liturgijska homilija mora navezati i izvanjskim vezom jedino na čitanje Svetoga pisma u misi. Na to pitanje odgovara nam liturgijska konstitucija Sacrosanctum Concilium koja je najkompetentnija za liturgijsku homiliju. Ona nam naime daje kao definiciju liturgijske homilije (n. 52): Njome se tijekom liturgijske godine na temelju svetog teksta tumače otajstva vjere i pravila kršćanskog života. Ta definicija je pravi koncilski smisao liturgijske homilije.

Što slijedi iz te definicije liturgijske homilije?

Prije svega slijedi da ta homilija ne treba biti nevezana samo na čitanja u svetoj misi. Ona može biti prema riječima Koncila navezana na bilo koji sveti tekst u svetoj misi. Ona dakle može biti navezana na bilo koju molitvu, bilo koju svetu pjesmu u misi, bilo na koji drugi dio mise toga dana.

Samo da konkretno spomenem jedan poseban primjer. U prijašnja vremena, ako se slavio koji veći svetac, imao je na misi dana svoj spomen ili komemoraciju. U tom slučaju, ako je narod slavio posebno tog sveca, iz pastoralne koristi (suprema lex!) naroda, svakako je svećenik na temelju spomenute komemoracije mogao navezati svoju homiliju na toga sveca. Bila bi to liturgijska homilija sasvim u stilu odredbe Koncila. Ista mogućnost ostaje i danas na drugi način. Poznato je naime da je Crkva u trećoj euharistijskoj molitvi dala mogućnost da se poslije kanona izravno spomenete svetac koji se toga dana slavi. Ako dakle narod tog sveca

posebno slavi, iz same pastoralne mudrosti, svećenik će iskoristiti tu mogućnost. Ali zato može prigodom homilije najaviti narodu taj spomen koji će obaviti u najsvečanijem dijelu svete mise. A zato ima potpuno pravo da u vezi s tim spomenom i održi homiliju obzirom na život tog sevca. Tako čini i sam sveti Otac Papa, osobito kod kanonizacije. Tko dakle može zabraniti to propovjedniku i tražiti od njega da bude papskiji od pape?

Kako vidimo, liturgijska homilija u svetoj misi nije nužno navezana na čitanje Svetoga pisma. Tim samim je jasno da ona ne mora biti samo neka egzegeza Svetoga pisma.

Ali iz spomenute definicije liturgijske homilije slijedi i to da i u slučaju ako je ta homilija navezana i na sama čitanja Svetoga pisma u misi, nikako ne stoji da je navezana na čitava i sva čitanja. Sveti tekst je širok pojam, pa može značiti i sva čitanja i čitava čitanja. A može značiti i pojedini odlomak iz pojedinog čitanja. Što više i koju misao iz tih čitanja. Nije bez razloga čak i pred čitanjima istaknuta jedna misao iz cijeloga čitanja da daje mogućnost svećeniku da cijelu homiliju usmjeri upravo prema toj jednoj misli.

Poznata je činjenica kod našeg dragog magarca, ako ga se natovari primjerenim teretom, on će polako, ali sigurno iznijeti teret. Ali kušajte ga natovariti težim nego što on osjeća da je primjeren njegovim silama, što će učiniti? Leći će i tuci ga koliko ti volja, on se neće maknuti s mjesta! Gdje je dakle taj propovjednik koji će jedan Božji narod gore opterećivati nego bi opteretio svog magarca? Ako običan puk dobro zapamti jednu ili dvije misli, već smo mnogo učinili. A da mu natovarimo svu puninu i svu težinu misli koje sadružavaju nedjeljna čitanja, možemo kao sigurno reći da neće nijednu zadržati.

Ako netko misli da su čitanja zato dana da ih sva protumačimo, da izvršimo cijelu egzegezu o njima, načinili smo Sizifov posao. Jedna ili dvije misli iz tih čitanja više će donijeti ploda, nego njih tisuću koje će ostati bez koristi.

K tome, uopće egzegezu prenijeti na propovjedaonicu! Ambon načiniti školskom katedrom za egzegezu! Ne bi li to bilo učiniti od propovjedaonice spavaonicu? Ja sam osobno volio egzegezu, ma kako bila dosadna. Išao sam čak samoinicijativno na predavanja — kvestije — našeg dragog pok. Dr Zagode koja je držao za doktorande. Ali predobro znam što su za druge značila egzegetska predavanja. Bila su oduvijek najbolje sredstvo za uspavlivanje. Sjećam se

jednog egzegetskog predavanja na svećeničkom tečaju u Zagrebu. Držao ga je vrstan predavač koji inače znade svojim nastupom i mrtvo oživjeti. Ali nakon malog oduljenja gledao sam kako slušateljstvo pomalo zaklapa oči i glavom odobrava učenom predavaču. Pa ako to vrijedi za bogoslove i svećenike koji bi morali nešto žrtvovati za proučavanje Svetoga pisma, što ćemo reći za običan puk koji želi čuti živu riječ, a ne suho prevrtanje riječi? Pa da onda netko dođe na Božić ili na kakav crkveni god s Biblijom u ruci, te počne jašiti na riječima! Ili kanimo istjerati ljude iz crkve ili ih uspavati da ih samo trublja sudnjega dana može probuditi.

Konačno, gornja definicija liturgijske homilije lijepo kaže da se njome imaju na temelju svetog teksta tumačiti otajstva vjere i pravila kršćanskog života. Dakle sveti je tekst samo pomagalo, a ne svrha. Nije svrha homilije da egzetira recimo čitanja mise. Ako se uzme kratka egzegeza nekog odlomka čitanja, uzme se samo zato da se na njegovu temelju protumači koje otajstvo vjere ili dadu pravila kršćanskog života. Otajstvo vjere i pravila kršćanskog života — to je svrha homilije!

Tko dakle smatra liturgijsku homiliju čistom eggezom, preokrenuo je sav smisao te homilije kako je shvaća Koncil. I onako kaže Koncil u Dekretu Presb. ord. n. 4: Ne smije se izlagati riječ Božju samo općenito i apstraktno, nego vječnu istinu Evanđelja mora se primjenjivati na konkretne životne prilike. Međutim, što ima apstraktnije od egzegeze? Daleko dakle od toga da egzegezu stavimo kao uzor koncilske propovijedi!

Još manje onda možemo nazvati koncilskom propovijedi samo prepričavanje, parafrazu Svetoga čitajna. Učena egzegeza je dosadna, ali je barem puna. Ona barem u sebi ima jezgru, makar tvrdu jezgru. No čisto prepričavanje tekstova, što je drugo, nego mlaćenje slame koja je bila već sto puta izmlaćena? Kod prepričavanja je naime sva pažnja svraćena na riječi jer ono i nije drugo nego pripovijedanje drugim riječima što je već čuveno. Tako cijela propovijed postaje samo igrom riječi. Tko je pjesnik, barem će izvana zabaviti slušateljstvo lijepim načinom govora. Ali tko nije pjesnik, pa počne prepričavati! Da li je Božji narod zaluzio da ga se hrani pljevom i pjenom? I još da se to naziva koncilskom propovijedu!

Ali još je gore i od toga kad se egzegeza pretvori u ljudsko maštanje. Današnja egzegeza uvelike na to naginje. Jedan egzegeta želi biti mudriji od drugog, pa se nadmudruju i prodaju svoja maštanja kao neku »najnoviju« egzegezu svetoga teksta. Danas je to dobilo široko polje u izmišljanju literarnih vrsta. I tamo gdje ima smisla o njima govoriti i tamo gdje nema, današnji će egzegete naći novu vrst da pretvore Božju riječ u bajku. Koliko je samo maštanja, praznog ljudskog maštanja danas u tumačenjima prvih glava knjige Postanka, pa onda poglavlja iz Isusova djetinjstva! Kad bi bile recimo prve glave Postanka doista čista Božja mašta, bile bi barem nadahnuta Božja mašta. Ali da neki čovjek želi tu Božju maštu zamijeniti svojom čovječjom praznom maštom, to je atentat na zdravi razum. Ljudi se doista okreću od istine a okreću k bajkama jer im one škaklju uši. Ne pitaju kod egzegeze da li je u skladu s crkvenim učiteljstvom, nego samo da li je novija i najnovija. Sve je to lijevanje vode ljudske mašte u vino Božje riječi.

A da bude još strašnije, danas se više ne ulijeva samo voda mašte nego i otrov očite zablude. Bultmannova demitologizacija zahvatila je modernu, čak katoličku egzegezu. A to je pravi otrov koji ubija sve Božje u Svetom pismu i zato i samu Božju riječ

A ima danas takvih koji bi koncilsku propovijed htjeli proglasiti baš tom egzegezom! Liturgijska bi homilija imala biti ubojstvo Božje riječi koja se u čitanjima pročitala.

Što je dakle koncilaska propovijed? Ovo ili nešto drugo?

Non quis sed quid.

P.

KATEDRALA KOJA JE U NAMA

Jedan svećenik pisao mi je da sam u svome članku »Katedrala i katakomba«, objavljenom u »Službi Božjoj«, možda više rekla između redaka nego u recima. To je istina. Naprosto, nisam se usuđivala javno reći baš sve što mišlim o sadašnjoj liturgijskoj reformi. Sad ću to ipak pokušati.

Liturgijsku reformu u nas provodila su dva konformizma: aktivni i pasivni. Razlika između njih samo je u tome što je prvi tu reformu oduševljeno, pa i ponešto agresivno nametao, opirući se o koncilsku konstituciju o liturgiji i o